

Kulturdepartementet

postmottak@kkd.dep.no

Deres ref. 2006/05048 KU/KU1 DAN:sko

Oslo, 1. september 2008

Høring – Løken-utvalgets rapport: Forenklet, samordnet og uavhengig - Om behov for endringer i tilskuddsforvaltningen for kunst- og kulturfeltet

Norske Kunsthåndverkere ønsker å takke Løken-utvalget for grundig og godt arbeid.

Vi støtter Løken-utvalgets forslag, med følgende forslag til endringer:

1. Kvotefordeling innenfor avsetningsområdet Visuell kunst for å sikre en rettferdig fordeling.
2. Stipendkomiteen og -håndteringen bør fremdeles ligge i de største organisasjonene. Statens Kunstnerstipend (SKS) gis innstillingsrett til 2-3 medlemmer i stipendkomiteen.
3. Forslag til ny og forbedret permanent kunstnerlønn (GI) som vil rette de uheldige sidene ved dagens ordning. Vurdering av forholdet mellom permanent kunstnerlønn og temporær kunstnerlønn (arbeidsstipend).
4. Krav om å rette opp de store skjevhetene i fordelingen mellom kunstfeltene i Norsk Kulturfond, og en skissering av en ny utstillingsvederlagsordning.

1.0 Stipendordningene under Statens Kunstnerstipend

Vi registrerer med glede at utvalget slår fast at statsstipendene utgjør en viktig del av kunstnerpolitikken, og sikrer langsiktighet i det kunstneriske virke. Et system utelukkende bestående av prosjektstøtte er ikke fruktbart for kunstnerisk nyskaping og utvikling.

1.1 Samling kontra overlapping av ordninger

Vi ser at utvalget i drøftingen av samling av ordninger konkluderer med at samling er hensiktsmessig. Samling gir gevinster både for kunstnerne, tilskuddforvalterne samt i forhold til byråkrati og økonomi. Samling gir dermed det viktigste målet: mest mulig støtte til kunsten og kunstneren per krone. Overlappende ordninger gir derimot økede administrasjonskostnader og dermed mindre stipend per krone samt mer arbeid for søkerne.

Norske Kunsthåndverkere ser derfor med undring og alvor på konsekvensen av forslaget om å trekke behandlingen av de statlige stipendene vekk fra organisasjonene. Dette vil innebære en konkret *dobbeltbehandling* av søknader, og en splitting av en eksisterende og velfungerende samlende ordning. Konsekvensen blir dermed klart overlappende ordninger.

1.2 Et rasjonelt og effektivt system

I dagens system tildeler en og samme stipendkomité statsstipender, samt stipender som har sin opprinnelse i vederlags- eller avgiftsordninger, som f.eks. visningsvederlaget og kunstavgiften. Vi anser at dette systemet både er rasjonelt og effektivt: for kunstneren betyr dette én fellessøknad og ditto frist, hvilket må anses som en stor fordel. For komiteen gir dette muligheten til å se alle tildelingene i sammenheng. Om en søker får avslag på et statlig arbeidsstipend, kan vedkommende i stedet få et arbeidsstipend finansiert gjennom visningsvederlaget.

Vi registrerer at utvalget finner det prinsipielt vanskelig at det samtidig tildeles midler fra ulike kilder og at de benytter begrep som rolleblanding. Vi deler ikke dette syn. For det første er det slik at de fleste vederlagsordninger har klare kunst(-ner)-politiske begrunnelser, og finansieres av staten. For det andre er målgruppen for alle disse ordningene den samme. For det tredje er formålet også det samme, nemlig støtte til kunstneren og hennes virksomhet. Videre har alle stipender, uansett opprinnelse og finansiering, sine klare krav i form av inngangskriterier og retningslinjer som må følges. Til sist vil tildelingene måtte følge de samme prinsipper, kravene til faglig skjønn og krav til kunstnerisk kvalitet er like uansett.

1.3 Avsetningsområder og kvoter

Norske Kunsthåndverkere er enige i at opprettelsen av fem store avsetningsområder vil innebære en opprydning og klargjøring av fordelingen mellom de ulike kunstfeltene, lik den som ellers brukes i statsbudsjettsammenheng. Man kan endog tenke seg en lignende budsjettmessig oppsplitting som er foretatt for bevilgningen til Norsk kulturfond (post 55). Vi støtter også opprettelsen av en tverrfaglig gruppe, og at mindre stipendgrupper samles her, og at noen grupper i "kunstens randsone" bør gå helt ut av ordningen.

Imidlertid er det tvingende nødvendig at det innenfor hovedavsetningsområdene foretas en kvotefordeling. I mange kunstfelt vil man finne en "David og Goliat"-situasjon, dvs. at det finnes en majoritetsgruppe og en eller flere minoritetsgrupper. Eksempel på minoritetsgrupper er danserne innen scenekunsten, og kunsthåndverkere og de kunstneriske fotografene innen visuell kunst. Et system hvor en komité med majoritet av billedkunstnere innstiller stipend til en majoritet billedkunstnere *uten noen føringer på fordeling*, må for all del unngås. En rettferdig fordeling mellom de ulike kunstnergruppene må sikres ved kvoter, og er nødvendig for å unngå stridigheter.

1.4 Komitéstruktur

Vi registrerer med lettelse at utvalget ikke gir bestemte føringer for sammenslåing av stipendkomiteer. Utvalget ser behov for forenkling/sammenslåing, og vil overlate til SKS myndigheten å fastsette komitéstruktur.

Sett fra kunsthåndverkernes side, er det ikke ønskelig med en stor felleskomité for visuell kunst. Dette har flere årsaker. Det viktigste er at vurdering av kunsthåndverk-søknader krever særskilt kompetanse. Billedkunstnere har ikke denne kompetansen og faktisk er det ikke uvanlig med uttalte fordommer mot kunsthåndverk. En komité med en majoritet av billedkunstnere og en minoritet kunsthåndverkere, er dermed ikke ønskelig. Det andre er et rent praktisk forhold. Vi anser at søknadsmengden til en slik felleskomité vil være uhåndterlig.

1.5 Tilstrekkelig kompetanse og faglig skjønn

Det viktigste for oss er fremfor alt å sikre at det finnes tilstrekkelig kompetanse innen kunsthåndverksfagene i komiteen. Vi er ikke fremmede for en

komité sammensetning der denne kompetansen dels gis av utøvere og dels av teoretikere. Vi tror det rent ut sagt kan være en fordel, fordi disse faggruppene kan tilby ulike innfallsvinkler til bedømningsarbeidet.

Til sist ønsker vi å påpeke at innstillingskomiteene til nå har bestått av utøvere valgt av NKs landsmøte. Komiteen består av 6 medlemmer, 2 med kompetanse innen keramikk, 2 tekstil, samt 1 på hhv. metall og glass/tre. Perioden er vanligvis 1 år, maksimalt 2 år. Utøverne gis dette oppdraget i kraft av sin kjennskap til fagfeltet. Det er altså det anerkjente prinsippet om fagfelleevaluering. Vi vil gjerne korrigere utvalgets påstand om at det ikke er tydelig hvem disse utøverne representerer. De sitter der utelukkende i kraft av sin faglige kompetanse, og representerer ingen andre enn seg selv.

Vi er åpne for å se på endringer i komiteens sammensetning, og foreslår at SKS gis innstillingsmyndighet til 2-3 medlemmer i stipendkomiteen.

2.0 Angående arbeidsstipend og utfasing av GI

GI har vært en meget viktig forutsetning for den kvalitetsheving innen kunsthåndverksfaget vi har sett de siste 10-20 årene. Vi mener at en ordning som sikrer noen av landets dyktigste kunstnere stabile og forutsigbare vilkår, er noe samfunnet er godt tjent med. Det er den eneste ordningen som sikrer fremodling av de lange kunstnerskap, noe vi anser som en svært viktig verdi. En slik permanent kunstnerlønn er særlig viktig innen de skapende kunstfeltene som ellers ikke har noen faste stillinger. Videre er den spesielt egnet for de kunstartene der kunstneren selv håndterer sine egne produksjonsmidler, og mindre egnet til dem som trenger millionbudsjetter for å utføre sin kunst.

2.1 Arbeidsstipend fyller en annen funksjon

Arbeidsstipend gis typisk i kunstnerens mest aktive perioder, og gis i sjelden grad til kunstnere over 55 år. Det er lite som tilsier at denne praksisen vil endres. Og mens vi i resten av samfunnet oppfordrer arbeidstakere til å stå lengst mulig i jobb, og hvor det er strenge regler for midlertidige ansettelser, blir det merkelig at kunstlivet skal styres etter de motsatte prinsipper: full fleksibilitet og konkurranse uansett.

Utvalgets karakteristikk av GI som fattigdomsfelle er også misvisende, ettersom GI for de fleste del har reddet dem *fra* fattigdom. Alternativet er ikke en fet betalt jobb som kunstner, men heller en situasjon hvor de ikke får konsentrert seg om kunsten pga. pengebekymringer og utøvelse av annet lønnet arbeid. Det er et etablert faktum at dyktige og anerkjente kunsthåndverkere opplever svingende inntekter gjennom hele karrieren. Dette bekreftes også av den siste kunstnerundersøkelsen, som viser største kunstneriske inntekter i alderen 36-50 år.

2.2 Uheldige sider ved dagens ordning

Når dette er sagt, er vi fullt klar over noen uheldige sider ved ordningen slik den fungerer i dag. Avkortningsreglene medfører utvilsomt et byråkrati. Videre medfører disse reglene at man ikke kan ha en normal norsk årsinntekt uten å bli straffet. For hver krone over fribeløpet på 1G, går 65% bort i avkortning og resten i skatt og trygdeavgift. Det lønner seg derfor overhodet ikke å tjene ekstra utover fribeløpet. Det er dermed et system som belønner de som klarer å holde de private utgiftene lave, de kunstneriske inntektene lave og/eller utgiftene høye, og fungerer kanskje godt for dem som har en sjenerøs partner med gode inntekter. Det kan imidlertid ikke sies å være et sunt system.

Videre er det svært uheldig at garantiinntekten ligger på lønnstrinn 1. I tillegg til at dette gir et helt galt signal om riktig lønnsnivå for erfarne og dyktige kunstnere, har det nå vist seg at ltr.1 overhodet ikke har fulgt lønnsutviklingen til de høyere lønnstrinn som ellers aktivt brukes i samfunnet. Mens reallønnsøkningen mellom 1993-2006 var på 40%, har veksten på ltr.1 vært kun 13% (kilde kunstnerundersøkelsen, s.203).

2.3 En ny kunstnerlønn

Vi mener derfor at Løkenutvalget går for langt i sitt forslag om å erstatte GI med lange arbeidsstipend, og at kunstnerpolitikken da vil miste et viktig virkemiddel. I stedet for en avvikling av ordningen, kan man rette opp de uheldige sidene ved ordningen. De følgende forslagene medfører en fullstendig omlegging av ordningen, og vi foreslår derfor at GI omdøpes til f.eks. permanent kunstnerlønn. Vi foreslår følgende for den nye kunstnerlønnen:

- Lønnen defineres som 50% i ltr.50 (gir omtrent lik kostnadsramme)
- Alle avkortningsregler droppes
- Mottakeren kan inneha maksimalt en 50% stilling ved siden av (etter mønster fra dagens arbeidsstipend)
- Det settes for øvrig ingen inntektstak
- Kvalitets- og aktivitetsvurdering hvert 3.år
- Det utarbeides klare retningslinjer for utøvelsen av denne vurderingen
- Den gis kun til de lavinntektsgruppene som virkelig trenger det og som vil ha nytte av den, dvs. til skapende kunstnere som f.eks. billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer (andre grupper har trolig bedre nytte av arbeidsstipend)

2.4 Kunstnerlønn – permanent kontra temporær

Det er bra at utvalget så klart fastslår at arbeidsstipendene fungerer utmerket som virkemiddel. Siden vi er i en tid da ordningene skal revideres, vil vi imidlertid foreslå en endring i terminologien. Arbeidsstipend utbetales som lønn akkurat som GI, og er ment å bidra til livsoppholdet til kunstneren dvs. frigjøre tid til kunstnerisk arbeid. Derfor mener vi det vil virke klargjørende å omdøpe ordningen til temporær kunstnerlønn, ev. (3-årig, 5-årig) kunstnerlønn.

Selv om vi ikke er enige i utvalgets forslag om utfasing av GI til fordel for lengre arbeidsstipend, mener vi at balansen mellom antall permanente og temporære kunstnerlønner godt kan vurderes. For dagens kunsthåndverkere finnes det 98 GI-hjemler og totalt 50 arbeidsstipend, heri en stor andel arbeidsstipend som er forbeholdt yngre kunstnere. Kanskje skulle fordelingen helle mot flere temporære og noe færre permanente kunstnerlønner. Her må imidlertid tydelig presiseres at dette antallet stipend langt fra dekker behovet, noe som gjenspeiler seg i særskilt lave inntekter for visuelle kunstnere, også fulltidskunstnere.

Videre mener vi at lengre arbeidsstipend er en god idé. Dagen praksis er 3-årig lengde, og vi mener det oftere bør tildeles inntil 5 år. Til sist anser vi at forslaget om å droppe kravet om maksimalt 50% stilling er god, gitt at arbeidsstipend uansett kun gis for en begrenset periode.

3.0 Rolleavklaring og organisering av Norsk Kulturråd

Norske Kunsthåndverkere ser alvorlig på utviklingen av et mer politisk styrt kulturråd. Dette har kunnet skje ved en sammenblanding av roller Norsk Kulturråd som faglig autonom og samtidig et ledd i styringskjeden fra departementet.

Vi ser derfor positivt på forslaget Løken-utvalget fremmer om Kulturrådets to funksjoner i en virksomhet der forvaltningsfunksjonen styres av direktøren og departementet og den autonome funksjonen styres av rådsorganet. Oppnevning av medlemmer til et mindre rådsorgan med kunsthøgskolelig kompetanse er fornuftig og logisk med tanke på at Stortinget fortsatt vil kunne styre kulturmidler gjennom 74-posten.

Oppnevning av medlemmer til fagutvalgene er beholdt slik det er i dag, der organisasjonene har forslagsrett og ikke innstillingsrett.

3.1 Opprydding og klarere inndeling av 74 og 78-postene

Norske Kunsthåndverkere støtter forslag om en ny budsjettpost i statsbudsjettet som kan videreføre gode kulturprosjekter utover de tilmålte tre år. Videre støtter vi utvalgets forslag om inndeling av postene der Post 74 – Virksomhetsstøtte – benyttes til mer permanente tiltak og post 78 – Andre kulturtiltak – benyttes til kulturpolitiske, strategiske prosjekter og enkeltstående tiltak.

Under Post 74 vil vi arbeide for at det tilføres nye midler til infrastrukturstøtte. Det er svært mange museer, institusjoner og gallerier hvor driftstilskuddet er bundet opp i lønns- og vedlikeholdskostnader. Dersom det blir mulig å søke støtte om- og sikre midler som direkte gagnar kunstnere vil dette være et særdeles godt grep.

3.2 Dårlig finansiering av visuell kunst

Siden opprettelsen av Norsk Kulturfond har støtteordningene innen visuell kunst hatt betydelig lavere nivå enn de øvrige områdene. Vi er derfor opptatt av at de nye områdespesifikke ordningene skaper for en større prinsipiell likhet mellom kunstformene og ikke bygger opp under den gamle skjevheten i Norsk Kulturfond.

Vi protesterer mot at innkjøpsordningene i Kulturrådet kun gjelder områdene Fonogram og Litteratur, og vil at en ny innkjøpsordning for visuell utredes. Den direkte overføringen til museene har hatt alvorlige konsekvenser for feltet.

3.3 En ny utstillingsvederlagsordning

Norske Kunsthåndverkere etterlyser også en vurdering av ordningen utstillingsvederlag. Vi ønsker et vesentlig større utstillingsvederlag for gjennomførte utstillinger ved statlig støttede institusjoner og andre anerkjente gallerier. Vi ønsker et vederlag som utbetales direkte til kunstner, ikke overført som en udefinert del av institusjonenes driftstilskudd, siden dette har vist seg å ha en del uheldige effekter. Vi vil i nærmeste fremtid komme med et konkret initiativ i så henseende.

I utvalgets liste over nåværende ordninger som innarbeides under Visuell kunst mangler ordningen om Statens utstillingsstipend. Dette er en ordning som er viktig, og som bør styrkes. Denne ordningen kan også vurderes samordnet med en ny utstillingsvederlagsordning.

Vi støtter fullt ut den foreslåtte samlingen av nåværende prosjektstøtteordninger til en generell ordning som har som formål å støtte visuelle kunstprosjekter av høy kvalitet, og tror dette vil gjøre det lettere å søke støtte til kunstprosjekter.

Med vennlig hilsen

Lise Stang Lund

Styreleder

Norske Kunsthåndverkere